

Professionele archeologie en de Erfgoedwet

Inhoud

Certificering	pag. 1
Maritieme archeologie	pag. 4
Rijksmonumenten	pag. 4
De Erfgoedwet en de Omgevingswet	pag. 5

Certificering

Na inwerkingtreding van de *Erfgoedwet* kunnen organisaties alleen archeologische vindplaatsen opgraven als zij daarvoor gecertificeerd zijn. Ook het verwijderen of verplaatsen van cultureel erfgoed dat zich op of in de waterbodem bevindt, is een opgraving, waar een certificaat voor verplicht is. Het certificaat garandeert dat de organisaties de opgraving volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie uitvoeren.

Organisaties die professioneel opgraven, kunnen kiezen uit verschillende instellingen om een certificaat bij aan te vragen. Deze certificerende instellingen toetsen op regelmatige basis de werkzaamheden en de kwaliteitsborging van de organisatie. Zij brengen de kosten voor het verstrekken van het certificaat en het verrichten van de toetsen in rekening bij de aanvrager. Niet alleen archeologische opgravingsbedrijven hebben een certificaat nodig, maar ook de overheid, zoals gemeentelijke archeologische diensten en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Vanaf 1 juli 2017 mogen alleen gecertificeerde organisaties nog opgravingen verrichten. Tot die datum mogen houders van een opgravingsvergunning nog zonder certificaat opgraven en hebben zij de tijd om de gewenste certificaten te behalen. Slechts opgravingen die al voor de inwerkingtreding van de *Erfgoedwet* onder opgravingsvergunning zijn begonnen kunnen na 1 juli 2017 nog zonder certificaat afgerond worden.

De kwaliteitsnorm

De archeologische sector zelf bezit de meeste kennis over een goede manier van opgraven. Daarom heeft de sector, verenigd in het Centraal College van Deskundigen Archeologie, de kwaliteitsnorm opgesteld. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap stelt deze vast. De kwaliteitsnorm bestaat uit een

Hoe we in Nederland met archeologische resten omgaan, is vastgelegd in de *Erfgoedwet*. Deze brochure belicht onder meer het certificeren van opgravende organisaties en het aanwijzen van rijksmonumenten.

Colofon

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5 | 3811 MG Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP Amersfoort
033 – 421 7 421
www.cultureelerfgoed.nl

Infodesk

Voor al uw vragen: 033 – 421 7 456 of
info@cultureelerfgoed.nl

Met kennis en advies geeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de toekomst een verleden.

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

beoordelingsrichtlijn en protocollen. Hij gaat niet alleen over het opgraven zelf, maar ook over het conserveren en het documenteren van archeologische vondsten en het schrijven van een rapport over de opgraving. De norm beschrijft ook andere niet-gravende handelingen, zoals het opstellen van een programma van eisen en specialistisch onderzoek. Voor deze handelingen is het niet verplicht een certificaat te behalen, maar ze bepalen mede de kwaliteit van het archeologische onderzoek en zijn daarom ook van belang. Nadere informatie over de norm: www.sikb.nl.

De certificerende instellingen

De certificerende instellingen beschikken over een accreditatie door de Raad voor Accreditatie en een aanwijzing van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De Raad voor Accreditatie beoordeelt de instelling en ziet toe op haar deskundigheid, onafhankelijkheid, onpartijdigheid en betrouwbaarheid. De minister wijst alleen instellingen aan als deze geaccrediteerd zijn. De instellingen moeten de accreditatie binnen twee jaar na inwerkingtreding van de *Erfgoedwet* bezitten. Gedurende die twee jaar wijst de minister vooruitlopend op accreditatie wel

certificerende instellingen aan, zodat deze alvast certificaten kunnen verlenen.

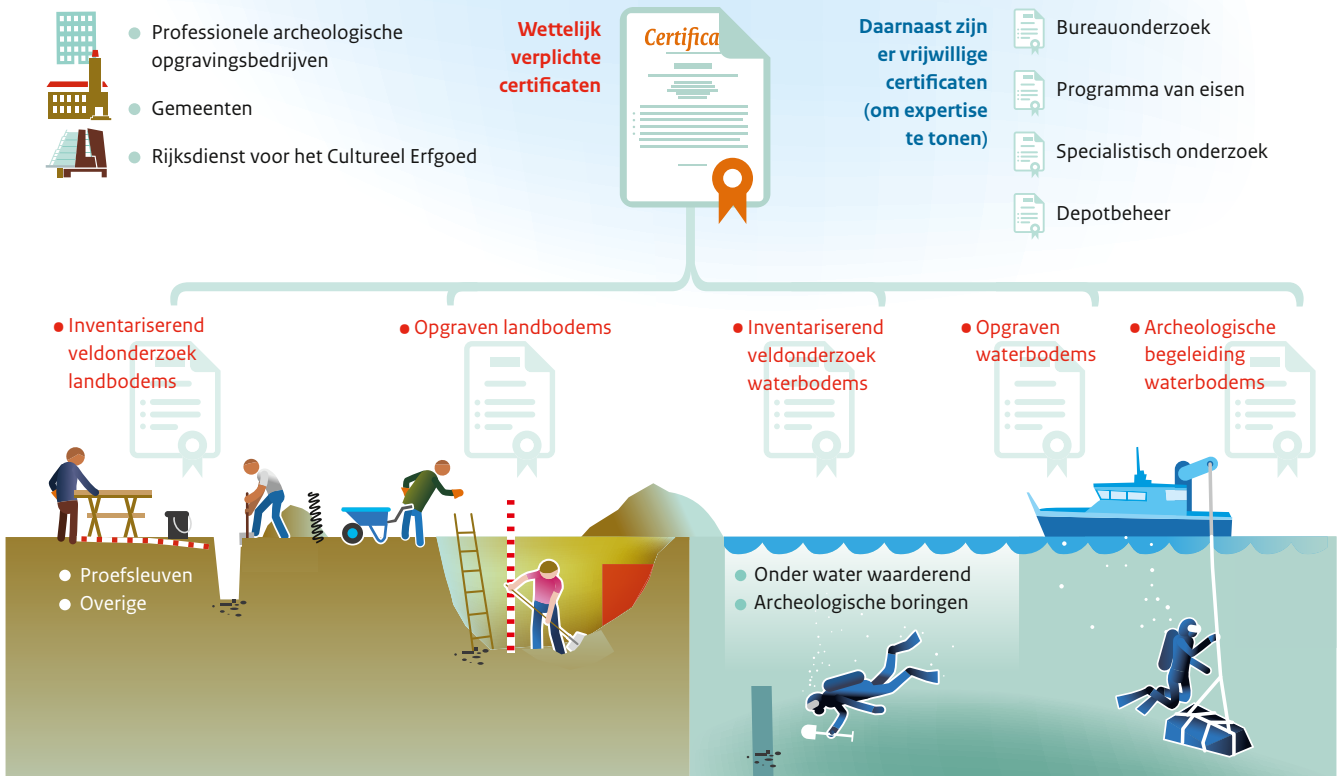
Voorwaarden voor een certificaat

Een organisatie krijgt het certificaat als uit een beoordeling door een certificerende instelling blijkt dat zij voldoet aan de in de beoordelingsrichtlijn gestelde eisen en als zij kan aantonen dat zij de werkzaamheden conform de kwaliteitsnorm uitvoert. De certificaathouder documenteert de verrichte handelingen van een opgraving en de aangetroffen archeologische vondsten, conserveert deze en beschrijft de resultaten van het onderzoek in een rapport. Bij onvoldoende naleving van de kwaliteitsnorm kan een certificerende instelling een certificaat intrekken.

Vershillende certificaten

Wie inventariserend veldonderzoek op het land of onder water uit wil voeren, daar wil opgraven en wie werkzaamheden aan waterbodems archeologisch wil begeleiden heeft voor elk van deze activiteiten een certificaat nodig. Om zich te onderscheiden in de markt en om de kwaliteiten van haar werkzaamheden aan

Archeologie
Het nieuwe certificeringsstelsel

Archeologisch onderzoek

Uitgangspunten van de Erfgoedwet

De overheid heeft in de *Erfgoedwet* overzichtelijk vastgelegd hoe er met ons culturele erfgoed wordt omgegaan, wie daarbij welke verantwoordelijkheden heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. Dat elk type cultureel erfgoed een eigen regime voor bescherming kent, doet recht aan de verschillen die er tussen de soorten cultureel erfgoed bestaan. Door de *Erfgoedwet* legt de overheid de verantwoordelijkheid voor de bescherming van het culturele erfgoed zo veel mogelijk bij de erfgoedzorgers zelf: musea, collectiebeheerders, archeologen, monumentenorganisaties, eigenaren en ook de overheid zelf. Daarmee spreekt de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het vertrouwen uit dat de sector voldoende kennis, deskundigheid en betrokkenheid heeft om de zorg voor ons culturele erfgoed in de praktijk samen met de overheid waar te maken.

In de *Erfgoedwet* zijn enkele algemene uitgangspunten gehanteerd. Ten eerste zijn de beschermingsniveaus van eerdere, in deze wet geïntegreerde wetten ten minste gehandhaafd. In de tweede plaats worden, waar mogelijk, particuliere organisaties ingezet bij het behoud van het culturele erfgoed. Ten derde wordt er een redelijk evenwicht nagestreefd tussen de rechten van de eigenaar van cultureel erfgoed en de bescherming van het algemene belang dat zijn bezit vertegenwoordigt. Ten slotte zijn de internationale verplichtingen die Nederland op het gebied van cultureel erfgoed is aangegaan in de wet meegenomen.

te tonen kan een organisatie bovendien vrijwillig certificaten verkrijgen voor bureauonderzoek, het schrijven van programma's van eisen, specialistisch onderzoek en depotbeheer.

Register

De archeologen van de organisatie kunnen zich inschrijven in het zogenaamde actorenregister. Hierdoor is voor de certificerende instelling, maar bijvoorbeeld ook voor een opdrachtgever, duidelijk of zij aan de vereisten omtrent opleiding en werkervaring voldoen. Dit hoeft dan niet meer apart getoetst te worden door een certificerende instelling en scheelt dus in de kosten.

Uitzonderingen

Een aantal partijen is onder bepaalde voorwaarden uitgezonderd van de certificeringsplicht. Het gaat om universiteiten, hogescholen, buitenlandse bedrijven en verenigingen van detector-amateurs en vrijwilligers in de archeologie.

Universiteiten en hogescholen zijn al geaccrediteerd en de kwaliteit van hun werk wordt uitvoerig getoetst. Archeologisch onderzoek door universiteiten is bovendien vaak kleinschalig, wordt georganiseerd binnen onderwijsprogramma's en werkt daarom niet marktverstoring. Voorwaarde voor deze uitzondering is dan ook dat het gaat om onderzoek in het kader van een onderwijsprogramma. Het onderzoek mag geen commercieel karakter hebben.

Een buitenlandse organisatie die in het bezit is van een vergunning of certificaat of ander document van een andere lidstaat van de Europese Unie dat ten minste gelijkwaardig is aan het niveau van de eisen die worden gesteld in de *Erfgoedwet* hoeft niet ook nog eens in Nederland een certificaat te behalen. Belangrijk is wel dat het alleen gaat om opgravingen op incidentele basis. Zodra de werkzaamheden een structureel karakter krijgen, een bedrijf zich bijvoorbeeld in Nederland vestigt, dan zal ook dat bedrijf een certificaat moeten behalen. De buitenlandse bedrijven moeten zich net als Nederlandse bedrijven houden aan de kwaliteitsnorm en zijn dus verplicht om te melden, deponeren, documenteren, conserveren en rapporteren.

Meer informatie over vrijwilligers en detector-amateurs vindt u in de brochure *Vrijwilligers in de archeologie en de Erfgoedwet*.

Melden, overdragen en rapporteren

In het verloop van het archeologische onderzoek zijn enkele zaken verplicht. De organisatie meldt de start van een opgraving aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Wanneer de opgraving is voltooid meldt de organisatie binnen twee weken de eerste bevindingen aan de Rijksdienst. De organisatie draagt de aangetroffen archeologische vondsten binnen twee jaar na voltooiing van de opgraving over aan de eigenaar. En binnen dezelfde termijn levert zij een rapport aan de eigenaar, aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waarin de opgraving heeft plaatsgevonden en aan de Rijksdienst (via Archis).

Eigendom van vondsten

Archeologische vondsten waarop niemand zijn recht van eigendom kan bewijzen zijn eigendom van de provincie waarin de opgraving heeft plaatsgevonden. In de provinciale depots kunnen de vondsten worden opgeslagen en zijn ze toegankelijk voor wetenschappelijk onderzoek en voor bruiklenen aan musea. Wanneer een gemeente waarin de vondsten worden aangetroffen beschikt over een door de provincie aangewezen depot wordt deze de eigenaar ervan. Als de vondst is aangetroffen buiten het grondgebied van een gemeente wordt de Staat eigenaar. Wie buiten een opgraving iets vindt waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat het een archeologische vondst betreft, moet dit zo spoedig mogelijk bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed melden. Het betreft dan een zogenaamde archeologische toevalsvondst. Hierop zijn de eigendomsregels uit titel 2 van boek 5 van het *Burgerlijk Wetboek* van toepassing. Bij een gevonden schat – een zaak van waarde die zo lang verborgen was dat de eigenaar niet meer op te sporen is – is de helft eigendom van de eigenaar van de grond en de helft van de vinder. Hierbij geldt wel de verplichting om aangifte van de vondst te doen bij de gemeente. De eigenaar moet de vondst ook een half jaar lang beschikbaar houden voor wetenschappelijk onderzoek.

De Erfgoedinspectie

Bij een goed functionerend systeem van certificering hoeft de Erfgoedinspectie niet meer toe te zien op de professionaliteit, want daar toetsen de certificerende instellingen al op. De Erfgoedinspectie concentreert zich daarom op het toezicht op het stelsel zelf, en op naleving van de overige publieke normen, zoals op het verbod op opgraven zonder certificaat, de meldingsplichten en de rapportageplicht.

Maritieme archeologie

In de afgelopen jaren is gebleken dat de bescherming van archeologisch erfgoed onder water onvoldoende is. Dat komt vooral doordat de wettelijke omschrijving van de begrippen ‘opgraving’ en ‘archeologisch monument’ niet altijd toereikend was onder water. Maritieme archeologische monumenten liggen namelijk vaak deels op de bodem in plaats van in de bodem.

In de *Erfgoedwet* is de formulering van de belangrijkste begrippen aangepast. Ook het verwijderen of verplaatsen van cultureel erfgoed dat zich op de waterbodem bevindt, is met ingang van de *Erfgoedwet* een opgraving, waarvoor een certificaat verplicht is. Aanscherping van de formulering is nodig, omdat verwijdering van cultureel erfgoed onder water immers kan gebeuren zonder merkbare verstoring van de bodem. Het is daarnaast moeilijk om vast te stellen of een voorwerp dat op de bodem wordt gevonden bij een wrak hoort. De definities zijn in afstemming met het Openbaar Ministerie zo aangepast dat duidelijk is dat het verstoren, verplaatsen of verwijderen van een object dat op de bodem

Een archeoloog aan het werk in de Waddenzee. Foto Paul Voorthuis

ligt ook onder het opgravingsverbod valt, en dat dit verbod niet alleen geldt wanneer iets in de bodem wordt gevonden.

Rijksmonumenten

De *Erfgoedwet* geeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de bevoegdheid om een onroerende zaak als rijksmonument aan te wijzen. Denk hierbij aan een gebouw, een park of aan terreinen met archeologische resten. De meeste rijksmonumenten wijst de minister aan op grond van een door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voorbereid programma. Om ze op een weloverwogen manier tot stand te brengen, betreft de dienst in een vroeg stadium andere cultuurhistorische deskundigen, gemeenten, provincies en eigenaren bij deze aanwijzingsprogramma's. Het aantal rijksmonumenten neemt nog slechts op beperkte schaal toe. De nadruk ligt op de structurele verbetering van het rijksmonumentenbestand en niet op het vergroten ervan. De Raad voor Cultuur adviseert over elk aanwijzingsprogramma als geheel, waarna per (archeologisch) monument een formele aanwijzingsprocedure volgt.

Een op archeologische wijze vrijgelegde fundering

Procedure

Bij het aanwijzen van rijksmonumenten past de overheid een zogeheten uniforme openbare voorbereidingsprocedure toe, zoals die in de *Algemene wet bestuursrecht* is geregeld. Deze procedure waarborgt een zorgvuldige afweging van alle direct betrokken belangen. De Rijksdienst betreft bij de aanwijzing altijd de eigenaar van de desbetreffende onroerende zaak. Bij het afwegen van het algemene belang van het behoud van het culturele erfgoed en de belangen van de eigenaar hoort de dienst de belanghebbenden. Gemeenten hebben een adviestermijn van acht weken, zodat zij desgewenst ook de mening van hun burgers kunnen peilen. Voor de provincie geldt een adviestermijn van zes weken. De termijn van de gehele procedure is zes maanden. Belanghebbenden kunnen na het besluit direct in beroep bij de rechtbank gaan.

Wat er beschermd wordt

Bij een aanwijzing tot archeologisch rijksmonument wordt een terrein wettelijk beschermd, samen met de archeologische overblijfselen, voorwerpen of andere sporen van menselijke aanwezigheid. Bij een scheepswrak op de bodem van de zee behoren dus

de overblijfselen en lading van het schip en de bodem waar het wrak op ligt tot het archeologische monument.

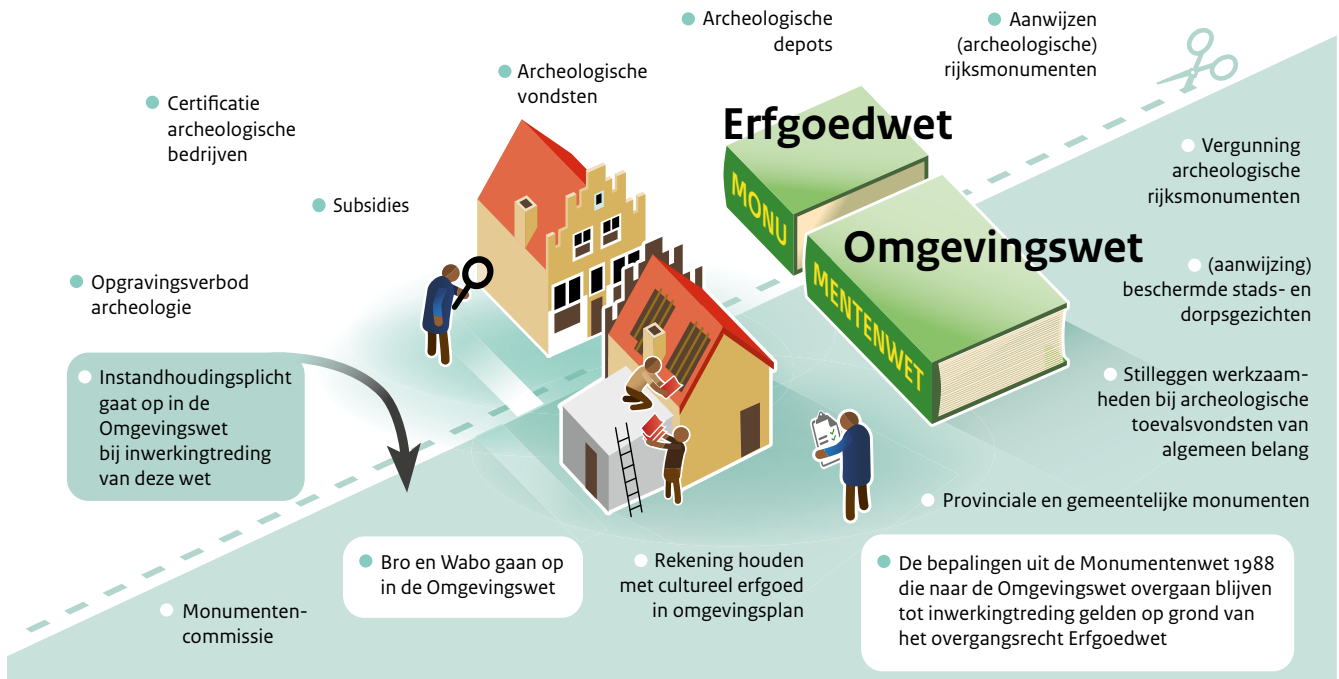
Rijksmonumentenregister

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed registreert de inschrijving en de identificatie van alle rijksmonumenten. Het rijksmonumentenregister maakt duidelijk op welke onroerende zaken de wettelijke bescherming rust. Met de identificatie kan een rijksmonument worden gelokaliseerd en onderscheiden van belendende onroerende zaken. Eenieder kan eventuele onjuistheden in de identificatie van een rijksmonument melden bij de Rijksdienst.

De Erfgoedwet en de Omgevingswet

De *Erfgoedwet* vormt, samen met de nog in te voeren *Omgevingswet*, het fundament onder de bescherming van het onroerende culturele erfgoed van Nederland. Als vuistregel geldt dat de duiding van wat op rijksniveau onroerend cultureel erfgoed is in de *Erfgoedwet* te vinden is. Zo vindt de aanwijzing van rijksmonumenten plaats aan de hand van de *Erfgoedwet*. In de *Omgevingswet* worden regels

Van Monumentenwet 1988 naar Erfgoedwet en Omgevingswet Over duiding en omgang

Een archeologische opgraving

opgenomen voor de omgang met dit culturele erfgoed. Denk daarbij aan het verlenen van een omgevingsvergunning om een archeologisch rijksmonument te mogen verstoren. Nadere informatie over de *Omgevingswet*: www.omgevingswetportaal.nl.

Monumentenwet 1988

In de *Omgevingswet* zullen de regels voor de omgang met de fysieke leefomgeving geïntegreerd worden, waaronder die voor de

monumentenzorg. Daarbij blijven de bevoegdheden en beschermingsniveaus in grote lijnen gehandhaafd. De bepalingen uit de *Monumentenwet 1988* die overgaan naar de *Omgevingswet* blijven van kracht tot de datum dat de *Omgevingswet* in werking treedt. Deze artikelen gelden tot dat moment als overgangsrecht op grond van de *Erfgoedwet*.